

в определении смыслового диапазона локативов. Отмечено отношения неспециализированных морфологических репрезентантов к явлению внутренней синтаксической транспозиции граммем категории падежа.

Ключевые слова: парадигма, відмінок, грамема, локатив.

Kostusyak Nataliya. Means of Locative Semantics Realization in Lesya Ukrainka's Poems. There has been analyzed the most widespread concepts devoted to explanation of linguistic status of language units with generalized locative meaning being predicates in the article. Locative has been interpreted as a basic syntactic unit, as a subcategory and as a semantic case. There has been distinguished meaningful variants of components with dimensional (static and dynamic) semantics, there has been characterized their primary (prepositional case) and non-prepositional and prepositional case secondary (grammar units of instrumental, accusative, genitive, dative) means of explication, there has been defined the peculiarities of functioning of free syntactic units with locative meaning found in Lesya Ukrainka's poems. There has been studied the role of prepositions taking into account the meaning of locatives. There has been emphasized on the reference of unspecialized morphological representatives to the phenomenon of inner syntactical transposition of grammar units of the category of case.

Key words: paradigm, case, grammar units, locative, syntactic units.

УДК 81'27: 82-341

Олена Кузьмич

НАЦІОНАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ У СТРУКТУРІ КОМІЧНОГО

У статті йдеться про національний компонент у структурі комічного. Проаналізовано вияв національних особливостей у цьому феномені. Наведено прізвища дослідників розгляданого явища. Схарактеризовані види сміхової культури. Названо об'єктивний критерій комічного з погляду національної специфіки. Показано спільне бачення різними народами певних людських вад. Доведено, що для національного комізму характерне поєднання національного й універсального, оскільки всі народи висміюють однакові явища дійсності, які є результатом комедійного сприйняття. Наголошено, що універсальна природа сміхової культури виявляється передусім в осміюванні різними людьми однотипних вад, які виступають об'єктами комедійного сприйняття. Підкреслено, що потрібно враховувати великі комедійні можливості, закладені в національній мові, яка може виступати як особливий і як самостійний художній засіб комедійної інтерпретації життєвого матеріалу.

© Кузьмич О., 2014

Ключові слова: комічне, національна мова, національний компонент, національні особливості, об'єктивний критерій комічного, національна специфіка.

Постановка наукової проблеми та її значення. Говорячи про національні особливості гумору, варто взяти до уваги, що він найчастіше має справу з певним національним характером людини чи персонажа твору. Комізм людини в житті невіддільний від національних особливостей його характеру. Комізм персонажа в мистецтві також національно зумовлений і не тільки національними особливостями сприйняття явищ художником, але й національними особливостями предмета відображення. У зв'язку з цим виникає питання про національний характер не тільки форми в мистецтві, але й про елементи національної специфіки, вміщені в самому змісті твору [3, с.40].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Явище національного змісту в явищі комічного знайшло своє відображення у працях М. Бахтіна, А. Бергсона, Ю. О. Борєва, О. М. Калити, В. Я. Проппа, Я. Є. Ельсберга. Але незважаючи на значну кількість публікацій, окремі компоненти цього феномену потребують доповнення.

Мета і завдання статті. Мета статті – дослідити національний компонент у структурі комічного. Мета статі зумовила розв'язання таких завдань: показати причини виникнення національно-специфічних мов світу, проаналізувати національні особливості гумору, назвати чинники національної специфіки комічного.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Народний сміх виконує досить важливу суспільну функцію. Він сприяє об'єднанню соціуму, виступає своєрідним соціальним «фільтром» і служить для підтримки моральних якостей людини.

Комізм може мати причиною відмінності не тільки в соціальних, але й побутових формах життя, наприклад, у двох різних народів у той самий час. Якщо кожен народ має свої зовнішні і внутрішні форми буття, вироблені ходом розвитку його культури, то смішним буде уявлятися все те, що цим нормам не відповідає. Тут криється причина того, чому так часто смішними уявляються іноземці. Смішними вони бувають тільки тоді, коли виділяються, відрізняються своїми дивацтвами від тих, до кого вони приїхали. Чим різкіші відмінності, тим імовірніша можливість комізму. Недосвідченим, наївним людям будуть здаватися смішними незвичні поведінка і жести іноземців, дивні для нашого вуха звуки іншої мови, коли вони розмовляють

своєю рідною мовою, чи неможлива вимова, коли вони починають перекручувати іншу мову [5, с. 45].

Причини виникнення національно-специфічних мовних картин світу мають екстралінгвальний характер. Узагальнено їх можна поділити на дві групи:

1) різні фрагменти реальної дійсності, які впливають на колективну свідомість етносу (природні умови, у яких існує етнос, і створена ним матеріальна культура);

2) особливості колективної етнічної свідомості носіїв мови, що виявляються, насамперед, в емоційно-оцінних, соціально-оцінних, морально-етичних компонентах мови.

Для національного комізму так само характерне поєднання національного та універсального. Універсальна природа сміхової культури виявляється передусім у тому, що всі народи висміюють однакові явища дійсності, які є об'єктами комедійного сприйняття. Але діалектика національного та універсального (загальнолюдського) пронизує не лише змістовий компонент артефактів національної культури (ідею, тематику і проблематику), а й формальний її бік. На цьому рівні простежується взаємовплив художніх традицій і досягнень різних народів, відкриття нових художніх форм та засобів творення художніх образів і їх поступове поширення в різних національних культурах [4, с. 21].

Народний сміх і його форми – найменш вивчена сфера народної творчості. Вузька концепція народності і фольклору, яка складалася в епоху передромантизму і завершена в основному Гердером і романтиками, майже не вмещувала в свої межі специфічної народної культури і народного сміху у всьому багатстві його вияву. І в наступному розвитку фольклористики і літературознавства народ, який сміється на площах, так і не став предметом хоча б якогось пильного і глибокого культурно-історичного, фольклористичного і літературознавчого вивчення. У науковій літературі, присвяченій обряду, міфу, ліричній та епічній народній творчості, сміховому моменту відведено тільки найскромніше місце. Водночас головний недолік полягає в тому, що специфічна природа народного сміху сприймається повністю спотворено, оскільки до нього додають зовсім чужі йому уявлення й поняття про сміх.

Але і об'єм, і значення цієї культури в середні віки і в епоху Відродження були величезними. Цілий неозорий світ сміхових форм і виявів протистояв офіційній і серйозній культурі церковного та феодального середньовіччя. За всієї різноманітності цих форм і

виявів майданне святкування карнавального зразка, окремі сміхові обряди і культи, блазні, велетні, карлики, потвори, скоромохи та ін. – усі вони, ці форми, мають єдиним стилем і є частинами єдиної і цілісної народно-сміхової карнавальної культури.

Усі різноманітні вияви народної сміхової культури за їхнім характером можна розподілити на три основні види форм: 1) обрядово-видовищні форми (святкування карнавального зразка, різноманітні майданні сміхові дійства та ін.); 2) словесні сміхові (зокрема й пародійні) твори різного типу: усні і писемні, латинською і народною мовою; 3) різні форми і жанри фамільярно-майданної мови: (лайки, божіння, клятва та ін). Усі ці три види форм, які відображають – не зважаючи на їхню різнорідність – єдиний сміховий аспект світу, тісно взаємопов'язані і переплітаються один з одним [1, с. 6–7].

Я. Є. Ельсберг бере до уваги як об'єктивний критерій комічного «сміх більшості». «Отже, – пише він, – сміх переважної більшості, сміх народу як результат правильного сприйняття об'єктивного змісту сатиричного твору – ось що передусім повинно цікавити дослідника сатири. Саме цей сміх відображає передову соціальну роль сатиричного мистецтва» [6, с. 182].

Говорячи про соціальний характер сприйняття комічного, варто враховувати, що в почуття комічного є національні особливості, він має національну специфіку. Характеризуючи національні особливості гумору, варто підкреслити, що для всіх народів, в силу їхньої спорідненості і єдності законів суспільного розвитку, однаково зрозуміла сутність комічного явища. Ті самі явища: скнарість, дурість, жадібність – з однаковою непримиренністю висміюють різні народи. При цьому способи і засоби висміювання, комічні порівняння можуть бути найрізноманітнішими і вони завжди пов'язані з особливостями національного побуту, національного традицій, зі специфікою національної культури.

Ось як різні народи в своїх прислів'ях і приказках висміюють дурість: «*де ти був, коли Бог розум роздавав?*»; «*дурний додумається тільки після обіду*» (українські); «*бійся корови спереду, коня ззаду, а дурня зусібіч*»; «*розумний, як піп Семен: книги продав та карти купив, забився в стодолу та грає один*»; «*не бійся ворога розумного, а бійся ворога дурного*»; «*у нього в голові ріденько засіяно*»; «*з твоїм розумом тільки в горосі сидіти*»; «*спитай у нього «Чого ти дурний?»*»; «*У вас, скаже, вода така*»; «*у нього із голубника голуби відлетіли*»;

«дурний до пупа, а що вище, то ще дурніше»; «такий дурень, що тільки вуха пришити»; «знайшов дурень свою іграшку – лобом горіхи розбивати»; «дурнів не сіють: самі родяться»; «качок б'ють після Петрова дня, а дурнів – завжди», «дурня навчати, як мертвого лікувати»; «розумний научить, дурень наскучить»; «і дурень свята знає, але буднів не пам'ятає» (російські); «за дурною головою нема ногам спокою» (білоруська); «розумний дивиться на вогонь, а дурний – в казан»; «розумному – натяк, дурному – палиця»; «поки розумний думає, дурень вже робить»; «розумного пошли – одне слово скажи, дурня пошли – три скажи, та й сам за ним піди» (киргизька); «О Боже! замість зросту з верблюда, дай розуму з гудзик» (татарська); «мудрецю досить дати знак, а дурню мало палки» (єврейська); «дурний осел, дурніший – дурень» (вірменська); «краще бути одному, ніж з дурнем» (французька); «якщо ти сховаєш дурня, він залишить своє ім'я на стінці» (англійська); «забороніть щось дурню – він обов'язково це зробить»; «дурні роблять вузлики, а розумні повинні їх розплутувати» (шотландські); «коли ти зустрінеш дурня, прикинься, що ти зайнятий» (іспанська); «риб ловлять вудочками, дурнів – словами»; «він прикрашає свій рід, як осел кінську ярмарку» (німецькі); «чоловік з порожньою головою губить свою шапку в юрбі»; «плач не за мертвим, плач за дурним» (турецькі).

Якщо своєрідна краса степу не завжди зразу може бути зрозумілою жителю Чукотки, а житель джунглів не зразу зможе відчутти красу тундри, завдяки близькості комічного до суспільно важливих у житті людей процесам, воно відразу доступне і зрозуміле всім народам. Комічність дурості – загальнозрозуміла, і у всіх народів дурість, як і жадібність, викликає насмішки.

Національний момент у гуморі і дотепності надзвичайно важливий, адже тут є яскраво виражений зв'язок і зумовленість комедійного сприйняття з національним психічним складом характеру, національними культурними традиціями, а також відчувається особлива зумовленість сприйняття комічного естетичним ідеалам, на яких завжди лежить відбиток національних особливостей певного народу. До того ж варто зважати на багаті комедійні можливості, закладені в національній мові, що може виступати як особливий і як самостійний художній засіб комедійної інтерпретації життєвого матеріалу. У каламбурі, грі слів, національні особливості гумору через свою національну форму постають перед нами з особливою силою і зберігають

майже не передавану засобами іншої мови особливу національну красу і колорит [3, с. 39–40].

У мовній картині світу кожного етносу універсальне і національно-своєрідне, зумовлене специфікою національного осмислення навколишнього світу, накладаючись, утворюють ту частину мовної картини світу, яка містить національну специфіку. Національна мовна картина світу є інваріантною частиною загальнолюдської мовної картини світу і забезпечує взаєморозуміння носіїв однієї мови та здатність розуміння ними текстів, які віддалені від них у часі, тобто належать до попередніх історичних епох.

Причини виникнення національно-специфічних мовних картин світу мають екстралінгвальний характер. Узагальнено їх можна поділити на дві групи:

1) різні фрагменти реальної дійсності, що впливають на колективну свідомість етносу (природні умови, у яких існує етнос, і створена ним матеріальна культура);

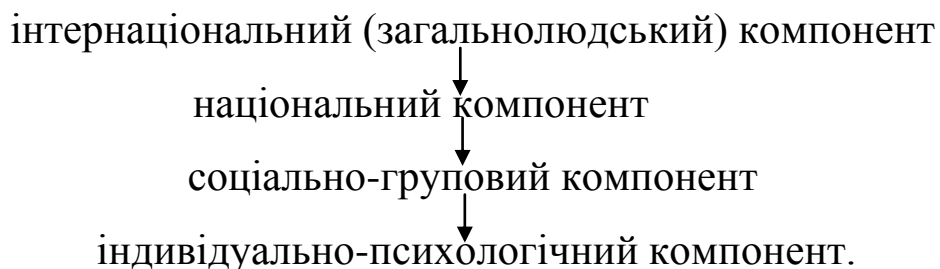
2) особливості колективної етнічної свідомості носіїв мови, які виявляються насамперед в емоційно-оцінних, соціально-оцінних, морально-етичних компонентах мови.

Для національного комізму так само характерне поєднання національного та універсального. Універсальна природа сміхової культури виявляється передусім у тому, що всі народи висміюють однакові явища дійсності, які є об'єктами комедійного сприйняття. Але діалектика національного та універсального (загальнолюдського) пронизує не лише змістовий компонент артефактів національної культури (ідею, тематику і проблематику), а й формальний її бік. На цьому рівні простежується взаємовплив художніх традицій і досягнень різних народів, відкриття нових художніх форм та засобів творення художніх образів і їх поступове поширення в різних національних культурах [4, с. 20–21].

За А. Бергсоном [2, с. 116], національну специфіку комічного визначають такі чинники: 1) комізм ситуацій, який полягає у тому, що письменник як представник національного мовного типу відтворює об'єктивну дійсність очима національного сприймання та створює у своїх текстах національні типи; 2) мовний комізм, який полягає у тому, що однакові об'єкти висміювання в різних мовах реалізуються за допомогою специфічних мовних засобів.

За О. М. Калитою [4, с. 27], національний компонент у структурі комічного пов'язаний з іншими складниками: інтернаціональним,

соціально-груповим та індивідуально-психологічним. Ієрархічну залежність між цими компонентами можна продемонструвати у вигляді схеми:

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, людям властиво по-різному сприймати різні форми комічного. Останні визначає історичний, соціальний та національний чинник. Названі фактори виступають дієвим чинником під час утворення, трансформації і дії мовної картини світу. Комічне має національну своєрідність, і водночас у ньому виразно виявляються інтернаціональні і загальнолюдські риси. Дослідження аналізованого феномена можна продовжувати в порівняльному аспекті.

Джерела та література

1. Бахтин М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса / М. Бахтин. – М. : Худ. лит., 1990. – 526 с.
2. Бергсон А. Смех. Нарис про значення комічного / А. Бергсон. – К. : «Д.Л.», 1994. – 166 с. – (Серія «дух і літера»).
3. Борев Ю. О. О комическом / Ю. О. Борев. – М. : Искусство, 1957. – 232 с.
4. Калита О. М. Мовні засоби вираження іронії в сучасній українській малій прозі : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / О. М. Калита. – К. : Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2006. – 210 с.
5. Пропп В. Я. Проблемы комизма и смеха. – 2-е изд. / В. Я. Пропп. – СПб : Алетейя, 1997. – 287 с.
6. Эльсберг Я. Е. Вопросы теории сатиры / Я. Е. Эльсберг. – М. : Советский писатель, 1957. – 427 с.

Кузьмич Елена. Национальный компонент в структуре комического. В статье говорится о национальном компоненте в структуре комического. Анализируется выявление национальных особенностей в этом феномене. Названы фамилии исследователей этого явления. Характеризуются виды смеховой культуры. Перечисляются причины возникновения национально-специфических языков мира. Показано общее видение разными народами определенных недостатков человека. Доказано, что для национального комизма характерно сочетание национального и универсального, потому что все народы высмеивают одинаковые явления действительности, которые есть результатом комедийного

восприятия. Говорится, что универсальная природа смеховой культуры проявляется, прежде всего, в том, что всем народам присуще поддавать осмеянию те недостатки, которые выступают объектами комедийного восприятия. Подчеркивается, что нужно учитывать богатые комедийные возможности, заложенные в национальном языке, который может выступать как особенное и как самостоятельное художественное средство комедийной обработки жизненного материала.

Ключевые слова: комическое, национальный язык, национальный компонент, национальные особенности, объективный критерий комического, национальная специфика.

Kuzmych Olena. National component in the comic structure. The article deals with the national component in the structure of the comic. Expression of the national specificity this phenomenon are analyzed. The names of scientists involved in this problem are given in the article. Types of the comic culture are characterized. An objective criteria of comic as an expression of national identity are underlined. The reasons for the creation of the nationally-specific languages are listed. The national comedy are characterized by a combination of national and universal because all people ridicule the same aspects of reality if they are the result of the comedy perception are proved. It is underlined that we must take into account rich comic opportunities which exists in the national language which can be special and individual artistic means of the comic interpretation of life material.

Key words: comic, national language, national component, national characteristic, an objective criteria of comic, national specificity.

УДК 811.161.1'23

Oksana Lytvyn

A STUDY OF CONVERSE PAIRS USED AS ILLUSTRATIVE MATERIAL IN ENGLISH LINGUISTIC WORKS

This article focuses on the problem of linguistic categorization. In this article the content of the linguistic category of converseness is described, its structure is analyzed, and its central zone is defined on the basis of examples found in linguistic works. The research was conducted using material from monographs, textbooks and linguistic encyclopedias written in English, and illustrative examples were selected from these sources. Quantitative calculations enabled us to identify the total number of converse pairs which were used in the form of examples within these various sources, as well as to indicate their distribution within this category. We identified 118 converse pairs and 31 autoconverses, representing a total of 298 units which